

ایران و واقعیت‌های جدید خاورمیانه

از سوی دیگر رفتار دولت سوریه در برخورد با منتقدان، فاکتور مهم دیگری در جهت گیری طرف های مختلف درگیر است.

در کنار اینها مسئله یمین را نیز باید تا حدی در معادلات خیل دانست. تفکر فرزند ملک سلمان، امکان گسترش درگیری تا هر نقطه‌ای بی‌وجه به هزینه‌های آن و تصادفات خطرناک موجود به درون عربستان است. ترکیه و اردوغان نیز که روزگاری با راهبر «تنش صفر با همسایگان» احمد داووداوغلو، دکترین سیاست خارجی حزب عدالت و توسعه را رونمایی کرد، کم‌کم از «منطقه عثمانی‌گرای» و تر اتانورک نالی به چنگ زبردستی و تنش با ایران بر سر سوریه و مسئله کردها را تجربه کرد.

عراق درگیر تکفیری‌هاست و ایران به‌عنوان متحد جدی حکومت عراق پس از صدام، نمی‌تواند از احوال همسایه غربی و جنوبی خود غفلت کند. عرس‌ستان این مسئله را به «هلال شیعی» نسبت می‌دهد و شورای همکاری خلیج فارس در اقدامی عجیب، گروه هم‌زمان و هم‌چند خود یعنی حزب‌الله لبنان را تروریست می‌خواند. آن‌هم در شرایطی که لبنان رکورددار دولت‌داری بدون رئیس‌جمهور است. اعراب در دوران دولت احمدی‌نژاد، مسائل اقتصادی داخلی و روابط خارجی، حاکمیت استفاده را برده‌اند و سهمیه نفت ایران را اوپک را صاحب شده‌اند.

حالا ایرانی که به سمت کاشکش تنش با غرب در حرکت است، می‌تواند جایگزین مناسب اعراب برای آمریکا و اروپا باشد؛ پای ایرانی‌ها، یوگای خاورمیانه است. این کشور با ۱۰ میلیون و ۵۰۰ هزار نفر جمعیت، ۱۸ درصد از تولید ناخالص داخلی منطقه را دارد. ایران همچنین دارای ذخایر عظیم نفتی و گازی است که می‌تواند به عنوان یک بازیگر مهم در منطقه عمل کند.

در حالی که ایران به دنبال تقویت روابط خود با غرب است، اما همچنان به حمایت از گروه‌های تندرو و تروریستی ادامه می‌دهد. این رویکرد دوگانه، ایران را به یک بازیگر نامطمئن در منطقه تبدیل کرده است.

بنابراین، اگرچه ایران به دلیل موقعیت جغرافیایی و منابع طبیعی خود، پتانسیل زیادی برای تبدیل شدن به یک بازیگر مهم در منطقه دارد، اما باید دید که آیا این کشور توانایی گذشتن از رویکردهای قدیمی و اتخاذ رویکردهای جدیدتر خواهد داشت یا نه.

وقتی همه اینها کنار هم قرار گیرد، مشخص می‌شود که ایجاد همگرایی و کاهش تنش میان اعراب، ترکیه و ایران، به هیچ‌عنوان معادله ساده‌ای نیست.

بگذریم که برخی اقدامات داخلی در ایران، بیان مواضع غیرسازنده از تریبون‌هایی که اتفاقاً از سوی اعراب رصد شده و «تصمیم‌ساز» دانسته می‌شوند بی‌توجهی به هم‌سوزن همه نهادهای ذیل وزارت خارجه در رفتارهای منطقه‌ای نیز گریه‌ای تازه بر این کلاف سردرگم زده است. موضوع امروز، رقابتهای منطقه‌ای است که سعودی‌ها با ایران احساس می‌کنند که ریشه در مسائل ژئوپلیتیکی هم دارد.

اشتباه اصلی این است که هیات حاکمه جدید
عربستان، این رقابت تاریخی را به سمت تضاد
منافع پیش برده و خشونت، تورسم و توسعه
جنگ‌های ناپیای را جایگزین گفت‌وگو، مفاهیم
و مصالحه کرده‌اند. اشتباه دوم، نقش ایران
به منطقه بدون در نظر داشتن تفاوت‌های تازه‌ای
است که در بالا به آن اشاره شد. می‌توان با
پذیرش تفاوت‌های رخ‌داده، بازی‌های منطقه‌ای
در پیش کرد که برای طرف‌های دیگر، هزینه‌ای
نباشد، نه ایران.

سعودی‌ها برجام را که رویکرد جدید ایران به تحولات بین‌المللی و تعامل با دنیا است - علیه خود فرض کرده و به غرب یادآوری می‌کنند که خنده‌های روحانی و طریف، کاملاً فریکارانه است. رویکردهای تازه ایران، هوای تازه برای دیپلماسی جمهوری اسلامی به شمار می‌رود و غرب و شرق از آن استقبال کرده است و این با یکتا‌تاری‌ها و سرمایه‌گذاری‌های برخی از کشورها، مانند ترکیه و عربستان همسو نیست. اثبات بیش از پیش حسن نیت ایران در نفی تورپسم و خشونت و وجود بستر امن سرمایه‌گذاری خارجی در بازار بکر ایران به‌عنوان مسیر پرسود ترانزیتی میان دروازه‌های آسیا، همه و همه می‌تواند روند تحولات منطقه‌ای را به سود ایران به هم بزند و اروپا و غرب را به جلی نقش ایران به‌عنوان جریزه ثبات خاورمیانه جلب کند. تداوم گفتگو با کشورهای مؤثر عربی غیر از عربستان و روشن‌کردن تکلیف رابطه با کشورهای ذره‌بینی مانند جیبوتی، کمور و سودان و تأکید بر نقش میانجی در تحولات منطقه سوریه و لبنان، همه و همه می‌تواند در بازه زمانی چندساله، فضا را به سود ایران تغییر دهد.

منتقدان دولت و دلوپاسان داخلی خوب است بدانند وقتی پای پول و بهای نفت و گاز و شرکای خارجی وسط بیاید، بهرانداختن جنگ و صدور تروریسم برای جلوگیری از ثروتمندشدن مردم ایران، برای برخی کشورها توجیه‌پذیر می‌شود و اینجاست که نمی‌توان با گفتن جملات کلیشه‌ای اهمیت روابط منطقه‌ای و غفلت دولت از آن، به همین سادگی حکم صادر کرد.

گفت‌وگو با کشورهای منطقه، عربستان را منزوی می‌کند

مریم کاویانی

عکس: جماران

باز می‌گردد که اتفاقاً و صدالبته حق ایران است؛ اما نباید فراموش کرد که تقویت بنیه دفاعی ایران

با تبلیغات منفی علیه برخی کشورهای جهان متفاوت است. لزومی ندارد هنگامی که موشکی ساخته شده، با زبان دیگری روی آن شعاری نوشته شود که امکان سوءاستفاده از آن وجود دارد. این اقدامات باعث می‌شود دشمنان ایران حول این کشور متحد شوند. مثال‌های گفته‌شده منشأ داخلی دارند؛ اما مستقیم بر سیاست خارجی تأثیرگذار هستند. کدام‌یک از کشورهای دنیا هنگام به‌کارگیری آخرین تجهیزات و دانش دفاعی خود از تبلیغات منفی استفاده می‌کنند؟

➤ به نظر می‌رسد در سیاست اتخاذی دولت یازدهم در قبال کشورهای عربی، تغییراتی دیده می‌شود. اگر موافقید این سیاست چیست و آیا منجر به کاهش سطح منازعات شده است؟

سیاست‌هایی که دولت به‌کار گرفته، دارای کارکرد مثبت است؛ اما همه عوامل در کنترل دولت نیست. پیشنهاد می‌کند در برابر کشورهای عربی همسایه ایران که بیشتر هم سنی‌مذهب هستند، عقایدتر موضوع‌گیری شود. مگر افتاده از سوی مقامات جمهوری اسلامی ایران مشکلی ایجاد کند. مدت‌ها قبل و هنگامی که رابین ایران در مصر بود، با این مشکل روبه‌رو می‌شدیم؛ آنها می‌گفتند ایرانی‌ها سنی‌ستیز هستند و ما تکذیب می‌کردیم، اما در جواب می‌پرسیدند چرا «کتاب [التجانی] نوشته سنی‌ستیز را در داخل کشورهای مسلمان چاپ رسانده‌اید؟ پس همه تریبون‌ها و مسائل برای طرف‌های مقابل مهم است و آنها همه چیز را رصد می‌کنند. در نتیجه اگر در تمام مراکز داخلی کشور عقایدانه و مسئولانه فکر و تصمیم‌گیری شود، چالش‌های سیاست خارجی ایران به حداقل خواهد رسید. کشورهای عربی هم از این قاعده مستثنا نیستند، چون همه اهرم‌ها در اختیار دولت‌هایشان نیست.

کارویدهای منطقه‌ای مثل استمرار جنگ داخلی سوریه و جنگ عربستان علیه یمن، چگونه روابط ایران و عربستان و دیگر کشورهای عربی را تحت الشعاع قرار داده است؟

موجی در خاورمیانه به راه افتاد که از آن به عنوان بهار عربی یاد شد و ایران هم از آن به بیداری اسلامی تعبیر کرد. از دل این موج، گروه‌های تکفیری تندرو بیرون آمدند که داعش نمونه آن است. ایران تأویس رابطه خود را با این پدیده روشن کرد. با این‌بار وادان دربار این پدیده

پس از آنکه معادلات منطقه‌ای به واسطه توافق هسته‌ای ایران و شش قدرت جهانی با صفت‌بندی تازه‌ای مواجه شد، پیش‌بینی شد رابطه تهران با قدرت‌های منطقه‌ای وارد مرحله‌ای تازه شود. در ایران، بر جایگاه پیشواکنگ مرزبندی‌های نوین نشست و دیگر کشورهای عربی متأثر از حمایت‌های مالی ریاض پشت او ایستادند و چالش‌های خاورمیانه به شکل پیچیده‌تری ظاهر شد. ایران در مواجهه با آنچه یاد شد، بنای گفت‌وگو و مذاکره پیش گرفت؛ اما چالش‌های منطقه همچنان پابرجاست و مذاکره به‌عنوان سیاست راهبردی دستگاه وزارت خارجه دولت یازدهم یک جنبه به نتیجه نرسیده است. فحش‌هایی جودگی که سابقه دو دوره نمایندگی‌های فرهنگی ایران در کابل و قاهره را کارنامه کاری خود دارد، در گفت‌وگو «شرق» یکی از عوامل ادامه منازعات جغرافیای کشورهای اسلامی را دخالت عواملی می‌داند که تحت کنترل دولت‌ها نیست. او در این گفت‌وگو تأکید می‌کند مراکز قدرت داخلی باید در برابر بحران‌های خارجی موضع عاقلانه و واحدی اتخاذ کنند تا ثبات به عرصه دیپلماسی بازگردد.

۱۰ ارزیابی شما از عملکرد دولت یازدهم در حوزه دیپلماسی منطقه‌ای چیست؟ آیا دستگای سیاست خارجی در این حوزه تمام توان خود را به کار بسته است؟

دولت یازدهم در زمینه سیاست خارجی فعالیت زیادی داشته، اما در زمینه سیاست خارجی منطقه‌ای فعالیت کمتری داشته است. یعنی اگر سیاست خارجی و سیاست منطقه‌ای را مقایسه کنیم، سیاست دولت، به‌ویژه درباره عرب‌ها، کم‌رنگ بوده است و نیاز به فعالیت بیشتری دارد.

۱۱ با توجه به سطح سفرهای وزیر به کشورهای منطقه و این‌که هی‌ام‌ام معاونان، چه اقدامات دیگری باید انجام می‌شد که نشده؟

در ابتدا نیاز است در سیاست‌مان نسبت به اعراب بازنگری کنیم. البته نه به این معنا که سیاست جمهوری اسلامی در این حوزه را تغییر دهیم؛ بلکه لازم است مطالعه و بررسی شود چرا در مواجهه با اعراب به این نقطه رسیده‌ایم. این مرحله همچنان آغاز نشده است و باید از اندیشمندان مختلف دعوت شود تا در این حوزه مطالعه کنند. ارتباط کشورهای منطقه با اولویت برخورداری است. کشورهایی که برای اسلامی از اولویت دوم برخوردار هستند، در نتیجه باید سیاست‌های به‌کارگرفته‌شده مطالعه شود. این فرایند به راحل‌های ساده منتهی نمی‌شود. اگر می‌خواهیم سیاست کاربردی دراز مدت و همه‌جانبه باشد، باید براساس مطالعه این سیاست اتخاذ شود.

آیا نشانه‌هایی از تغییر رویکرد ایران در قبال اعراب دیده نمی‌شود؟ آیا این نشانه‌ها می‌تواند زمینه‌ای برای آغاز مطالعه مواجهه با اعراب باشد؟

ما هنوز بحث مطالعاتی در این حوزه شروع نکرده‌ایم. ممکن است در محافل سیاسی بحثی شده باشد؛ اما نیاز است این تغییر رویکرد از سوی مراکز تحقیقاتی با عالم سیاست پیوند بخورد تا سیاست علم‌محور شود. نکته دوم این است که در هر یک از عربستان ما با همسایه‌ای طرف هستیم که هم با ما، خود را رقیب یکدیگر در حوزه اقتصادی و نفتی و سرمداری موضوعات جهان اسلام می‌دانیم. در منطقه خلیج فارس آنها همکاری‌های مختلفی را با کشورها شروع کردند و ما را تنها گذاشتند. درواقع ما این موارد را نباید تقابل دیدیم.

کاربر برخی منتقدان سیاست خارجی دولت بازدهم نسبت به سیاست منطقه‌ای دولت انتقادی داشته‌اند. شما این نقد را چگونه می‌بینید؟ با توجه به کارنامه همین منتقدان در دولت احمدی‌نژاد که مسائل جدی را برای دیپلماتی ما در منطقه ایجاد کرده بود، آیا نقد آنها را باید مصلحانه دانست؟

متأسفانه در داخل کشور رویکرد منفی از سوی جناح خاص، نسبت به دولت

وجود دارد که بی توجه به منافع ملی و ضروریات سیاست خارجی، حتی باعث بی ثباتی در مسائل سیاسی خارجی کشور شده است. وقتی عده‌ای به سفرانخانه‌های یک کشور حمله می‌کنند و یگردهای قانونی آنان مشخص نیست یا دست کم به درستی اطلاع‌رسانی نمی‌شود، این اقدام به حساب سیاست خارجی دولت نوشته می‌شود و تأثیر بسیار منفی بر مواضع خارجی کشور خواهد داشت. در پی این رویداد، نگرش منفی در جهان عربستان موفق شد علیه جمهوری اسلامی که اجلاس سازمان همکاری‌های اسلامی به ثبت برساند، ناشی از رویکرد اشتباهی بود که به نشان داده شد و آنها از اشتباه بهره‌برداري خوبی کردند. مثال دیگر به قدرت پخش، می‌تواند کشور عربستان باشد که به قدرتی پخش می‌شود و می‌تواند به قدرتی پخش می‌شود.

ایران و ترکیه جزو مد داشته و این طبیعی است، اما همیشه حل بحران با کشورهای هم‌مرز به شیوه عاقلانه، مد نظر بوده است.

اما کشورهای عربی تحت تأثیر حمایت مالی عربستان هستند. ایران چگونه می‌تواند با آنها ارتباط خود را تقویت کند؟

عربستان به دلیل کمک‌های فراوان مالی توانسته بسیاری از کشورهای عربی را که نیازمند هستند، با خود همراه کند. هنگامی که مصر حاضر می‌شود به دلیل بحران اقتصادی، دو جزیره از این کشور را به ریاض بفروشد، نشان می‌دهد عربستان توانسته به شناسایی بحران‌های مالی و کمک به کشورهای بر سیاست این کشورها تأثیر بگذارد، اما راه‌های دیگری هم هستند. ما عرب‌ها را شریک و همراه خود در منطقه می‌دانیم. همواره از قدیم بین ایران و اعراب روابط دوستانه و گفت‌وگو وجود داشته است. عربستان نامی خواهد داشت ایران رابطه خوبی داشته باشد، مختار است، اما ما حساب و حساب را می‌دانیم، هر چه حساب کشورهای عربی دیگر جدا نمی‌کنیم، گرچه برخی کشورهای عربی ناچار هستند با عربستان هم‌سویی داشته باشند، اما در درآمدت و اتخاذ دیپلماسی فعال و استمرار روش گفت‌وگو، عربستان منزوی خواهد شد. این کشور با بحران داخلی مواجه است. جریان تندرو افراطی دینی در عربستان فوج‌های است و از طرفی موج بیادری مردمی رشد کرده است. در حال حاضر، فشار مردم و وهابیان به شدت افزایش یافته و بحران آفرین شده است.

✈ ورود ایران به حل پرونده قره باغ و تلاش برای برقراری صلح در سوریه می تواند نشانه ای از ایفای نقش میانجی منطقه ای باشد؟ آیا این نقش از سوی کشورهای منطقه به رسمیت شناخته خواهد شد؟

چه آنها این نقش را برای ایران به رسمیت بشناسند چه به رسمیت نشناسند، وظیفه اخلاقی ایران این است که برای حل منازعات در منطقه پیش قدم شود؛ به‌ویژه منازعاتی که در جغرافیای جهان اسلام رخ می‌دهد. وظیفه داریم چنین کنیم و در این مسیر کنار نیروهای صلح‌طلب جهان قرار بگیریم و مواضع خود را روشن‌تر به جهانیان اعلام کنیم. ما تلاش می‌کنیم آتش را از منطقه دور کنیم.

ستار گ

سید روح اللہ حجازی

A group of six people, including women in headscarves and men, standing in front of a building with green shutters.

نیکی گیمی | علم و صفا

الامير خیر | بابا گزینی | بھرننگ لوی
— باہنرمندی: —

سید روح الله حجازی

ستارگان سینمای ایران در

مرکز محاکمه

سید روح الله خمینی

بیگمینی اعلم صفا

طنا نطرطباطبائی | زمرہ امین فر | بابک گرجی | بہرنگ لوی | حسنین محمودی | مرولید کاشیک

— باہر مندی —

پانترا بھمل | بابک حمیدیان | سرگولتاشاھی | مراحمہ مانی

— نویسنده، تهیه کنندہ و کارگردان: سید روح اللہ حجازی —

میر فخریاری محمود کلاری، دینہ ہادیہ صفی پاری، سیدہ عبداللہ طاف، سگاری و مہک امیر حسین قاسمی، عدنان بوند، پیمان جعفری، وحید شکاری، مدبر صدیقی، وحید مقصودی، یوسفی حامد ثابت، طراح چہرہ برداری: میرداد میرکیانی، طراح جلد: کایاب امین شکاری، طراح لباس: گلزار گلشن، جلدہای روم، سری، جواد مطوری

سرمایہ گذاران: بانک پاساژداد، شرکت سرمایہ گذاری پارس آرین، سید روح اللہ حجازی

پہن رسالہ فیلسازان

پاک فیلماک